

1. Parternes ret til erstatning af udgifter har sin hjemmel i den kendelse, hvori de fastsættes. En part kan derfor ikke for tidsrummet inden denne kendelse kræve renter af de beløb, parten har betalt sine advokater, erstattet som udgifter.
2. Fællesskabets retsinstanser er ikke kompetente til at fastsætte de beløb, som parterne skal udrede i salær til deres egne advokater, men de kan fastsætte den del af disse beløb, der kan søges erstattet hos den part, som det pålægges at betale sagens omkostninger. Retten skal således ikke tage hensyn til en national tarif for advokaters salærer eller til en eventuel aftale herom.
3. Principielt kan man kun betragte salæret til én advokat som »nødvendige udgifter« i henhold til artikel 91, litra b), i Rettens procesreglement.

Da der ikke i fællesskabsretten findes bestemmelser om fastsættelse af salær, er Retten frit stillet ved sin vurdering af de foreliggende oplysninger, idet den skal tage hensyn til sagens genstand og karakter, dens betydning for fællesskabsretten og dens sværhedsgrad, såvel som til den arbejdsbyrde, som den pågældende advokat har haft i forbindelse med sagen, samt til parternes økonomiske interesser heri.

RETTENS KENDELSE (Første Afdeling)
9. juni 1993 *

I sag T-78/89 DEP.,

PPG Industries Glass SpA, tidligere PPG Vernante Pennitalia SpA, Genua (Italien), ved advokaterne Gianni Manca og Antonio J. Manca Graziadei, Rom, og advokaterne Michel Waelbroeck og Alexandre Vandencastele, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos Ernest Arendt, 8-10, rue Mathias Hardt,

sagsøger,

* Processprog: engelsk.

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Julian Currall og Enrico Traversa, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos Nicola Anecchino, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagner-Centret, Kirchberg,

sagsøgt,

angående en begæring om fastsættelse af udgifterne i forbindelse med Rettens dom af 10. marts 1992 i sagen SIV m.fl. mod Kommissionen (forenede sager T-68/89, T-77/89 og T-78/89, Sml. II, s. 1403),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, H. Kirschner, og dommerne C.W. Bellamy, R. Schintgen, R. García-Valdecasas og K. Lenaerts,

justitssekretær: H. Jung,

afsagt følgende

Kendelse

Retsforhandlinger

- 1 Ved stævning indgivet til Domstolen den 23. marts 1989 anlagde sagsøgeren en sag, som blev registreret under nr. 98/89, med påstand om annullation af Kommissionens beslutning 89/93/EØF af 7. december 1988 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 og 86 (IV/31.906, Planglas — EFT 1989 L 33, s. 44). To andre virksomheder anlagde ligeledes sag i anledning af samme beslutning. Disse sager blev registreret på Domstolens Justitskontor under nr. 75/89 og 97/89.

- 2 Ved processkrift indgivet til Domstolens Justitskontor den 8. september 1989 fremsatte Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland begæring om at måtte intervenere i sagen til støtte for Kommissionens påstande, for så vidt disse vedrørte anvendelsen af EØF-traktatens artikel 85, og til støtte for sagsøgernes påstande, for så vidt disse vedrørte anvendelsen af EØF-traktatens artikel 86.
- 3 Ved kendelse af 4. oktober 1989 gav Domstolen Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland tilladelse til at intervenere i de tre sager 75/89, 97/89 og 98/89. Domstolen fastsatte ingen grænser for denne intervention.
- 4 Før afslutningen af den skriftlige forhandling henviste Domstolen i medfør af artikel 3, stk. 1, i Rådets afgørelse af 24. oktober 1988 om oprettelse af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans ved kendelser af 15. november 1989 de tre sager til Retten, hvor de for sagsøgerens vedkommende blev registreret under numrene T-68/89, T-77/89 og T-78/89. Den resterende del af den skriftlige forhandling fandt sted for Retten.
- 5 Ved indlæg indleveret til Retten den 4. februar 1990 fremsatte intervenienten enslydende skriftlige bemærkninger i hver af de tre sager.
- 6 På grundlag af den refererende dommers rapport besluttede Retten ved kendelser af 7. maj 1991 at iværksætte bevisoptagelse samt foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse og pålægge den refererende dommer denne opgave. Den refererende dommer afholdt et uformelt møde med parterne den 29. og 30. maj 1991.
- 7 På dette møde meddelte den refererende dommer parterne, at han for at lette

gennemgangen af sagens akter og retsmødets afvikling ønskede — i fortsættelse af mødet — at forelægge dommerkollegiet retsmøderapporter, hvis indhold kunne accepteres af alle parter som et fuldstændigt og detaljeret sammendrag af deres holdninger, samt fælles akter for samtlige sager omfattende alle de bilag, som parterne skønnede væsentlige for deres respektive sagers afgørelse. Han opfordrede parterne til at kommentere de udkast til retsmøderapporter, han havde tilstillet dem, samt listen over de dokumenter, der skulle indgå i de fælles akter. Han opfordrede ligeledes Kommissionen til at fremlægge sine originaleksemplarer af de skriftlige beviser, på grundlag af hvilke den havde truffet sin beslutning.

- 8 For så vidt angår Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands intervention oplyste landets repræsentant, at han i sit mundtlige indlæg alene ville gøre rede for sit synspunkt til støtte for sagsøgernes påstande om anvendelsen af EØF-traktatens artikel 86. Kommissionen erklærede, at den under disse omstændigheder ikke længere havde nogen formelle indvendinger mod interventionen.
- 9 For så vidt angår vurderingen af markedet gik parterne efter fælles overenskomst med til i fællesskab at fremlægge alle de statistikker, der er nødvendige for at bedømme, hvorledes det italienske og europæiske planglasmarked fungerer. De var enige om, at det følgelig ikke var nødvendigt at indhente nogen ekspertudtalelse herom.
- 10 Med hensyn til sagsøgerens anmodning af 19. november 1990 om tilladelse til at fremlægge en intern meddelelse af 25. februar 1985 stilet til tjenestegrenene samt den vedføjede liste blev Kommissionen og sagsøgeren enige om, at disse dokumenter kunne indgå i sagens akter med en påtegning om, at de var fremlagt for sent, og at Retten i givet fald kunne lade det fremgå af dommen, om dokumenterne kunne tages i betragtning. Disse dokumenter blev derefter tilstillet Kommissionen, som har kommenteret dem skriftligt.

- 11 Parterne gav deres tilslutning til en eventuel forening af de tre sager med henblik på den mundtlige forhandling.
- 12 I fortsættelse af dette møde fremlagde parterne supplerende dokumenter og fremsatte bemærkninger til udkastene til retsmøderapport. Efter anmodning fra den refererende dommer fremlagde Kommissionen en liste, som var indleveret til Rettens Justitskontor den 14. juni 1991, over de dokumenter, der efter dens opfattelse udtrykkeligt eller stiltiende vedrørte sagsøgeren. Den refererende dommer udarbejdede en endelig retsmøderapport for hver enkelt sag og oprettede en fælles aktsamling omfattende de dokumenter — herunder eventuelle udskrifter og oversættelser, parterne måtte have aftalt indbyrdes — på grundlag af hvilke parterne var enige om at påbegynde den mundtlige forhandling.
- 13 Ved Rettens kendelse af 4. juni 1991 blev sagerne T-68/89, T-77/89 og T-78/89 forenet med henblik på den mundtlige forhandling.
- 14 Sagsøgerne og de øvrige parter fremsatte deres mundtlige indlæg og besvarede Rettens spørgsmål under retsmødet den 12.-15. november 1991.
- 15 Under den mundtlige forhandling opfordrede Retten parterne til at fremsætte deres bemærkninger til en eventuel forening af sagerne T-68/89, T-77/89 og T-78/89 med henblik på dommen. Parterne havde ingen indvendinger mod en sådan forening af sagerne.
- 16 Da sagerne T-68/89, T-77/89 og T-78/89 angik samme genstand blev de i medfør af artikel 50 i Rettens procesreglement forenet med henblik på dommen.

- 17 Sagerne blev afgjort ved Rettens dom af 10. marts 1992 (sag T-68/89, T-77/89 og T-78/89, SIV m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 1403), hvorved Retten annullerede den anfægtede beslutning, for så vidt som den angik sagsøgeren, og dømte Kommissionen til at betale sagsøgerens omkostninger.
- 18 I marts 1992 tilstillede sagsøgeren sagsøgte en opgørelse over de udgifter, sagen havde givet anledning til, nemlig i alt 979 745 379 LIT.
- 19 Ved skrivelse af 18. maj 1992 til sagsøgerens advokat meddelte Kommissionens befuldmægtigede sagsøgeren, at det krævede beløb var for stort. Han fandt nemlig dels, at udgifterne til den administrative procedure og bankens garantistillelse ikke var udgifter, der kunne kræves erstattet, dels, at det krævede beløb var større end de udgifter, der var nødvendige for at gennemføre sagen. Følgelig erklærede Kommissionen sig rede til at betale sagsøgeren 58 500 000 LIT for udgifter samt et beløb, der skulle dække rejse og ophold og ekstra advokatudgifter, hvis størrelse skulle fastsættes på grundlag af en detaljeret opgørelse over udgifterne.
- 20 Ved skrivelse af 16. november 1992 meddelte sagsøgerens advokater Kommissionen, at dens forslag var uacceptabelt, og at de følgelig havde besluttet at nedlægge påstand om, at de udgifter, der kunne kræves erstattet, blev fastsat til 664 440 381 LIT med renter 10% p.a. fra datoen for dommens afsigelse, nemlig den 10. marts 1992.
- 21 På denne baggrund har sagsøgeren ved stævning indgivet til Rettens Justitskontor den 19. november 1992 nedlagt påstand om, at

udgifterne fastsættes til 664 440 381 LIT med renter 10% p.a. fra den 10. marts 1992.

- 22 Retten har opfordret sagsøgeren til at fremlægge genpart af advokaternes salærnotaer med angivelse af beregningskriterierne og udgiftsbeløbet.
- 23 Sagsøgeren har ved skriftligt indlæg af 30. marts 1993 fremlagt genpart af disse notaer, og Kommissionen har fremsat sine bemærkninger herom den 6. april 1993.

Realiteten

- 24 Sagsøgeren har krævet to typer udgifter, der er afholdt med henblik på behandlingen af den sag, der afsluttedes med dommen SIV m.fl. mod Kommissionen, erstattet, nemlig dels renterne af de beløb, sagsøgeren havde betalt advokaterne under sagen, og af samtlige de udgifter, der kunne kræves erstattet fra domsafsigelsen, dels de beløb, sagsøgeren havde betalt advokaterne.

Erstatning af renterne

- 25 Sagsøgeren har på den ene side gjort gældende, at renterne af de beløb, der er betalt advokaterne under sagen, udgør udgifter, der kan kræves erstattet, idet de er afholdt med henblik på sagens behandling. Sagsøgeren har ansat disse renter til 71 855 302 LIT.
- 26 Sagsøgeren har på den anden side udtalt, at de 10% i morarenter skal betales af hele det krævede beløb fra datoen for afsigelsen af dommen i sagen SIV m.fl. mod Kommissionen.

- 27 Kommissionen har svaret, at hverken renterne af de beløb, der er betalt advokaterne før domsafsigelsen, eller de morarenter på 10%, der kræves tillagt det samlede beløb fra domsafsigelsesdatoen, herunder de forfaldne renter heraf, kan kræves erstattet.
- 28 Kommissionen har til støtte for sin opfattelse henvist til Domstolens kendelse af 18. april 1975 (sag 6/72, Europemballage Corporation og Continental Can mod Kommissionen, Sml. s. 495), hvori Domstolen udtalte, at da sagsøgernes krav på erstatning af udgifterne havde hjemmel i den kendelse, hvori de fastsattes, måtte begæringen om morarenter fra datoen for dommen forkastes.
- 29 Det fremgår ifølge Kommissionen af Domstolens praksis, at sagsøgeren ikke kan kræve renterne af de beløb, sagsøgeren har betalt sine advokater, erstattet som udgifter, hverken fra datoen for udbetalingen af beløbene, eller fra datoen for Rettens afsigelse af dommen.

De til advokaterne betalte beløb

- 30 Sagsøgeren har som bilag til sin stævning fremlagt en opgørelse over de beløb, der er udbetalt til de to advokatfirmaer, der har bistået selskabet under sagen, med angivelse af datoen for udbetalingerne, som strækker sig mellem den 19. april 1989 og den 15. januar 1992. Sagsøgeren har fremhævet sagens omfang og indviklede karakter hvad angår dens faktiske og retlige omstændigheder, navnlig:

- at der som noget nyt i konkurrenceretten er indført begrebet »misbrug af kollektiv dominerende stilling«
- uklarhederne i Kommissionens holdning på forskellige punkter som f.eks. handelen med glas

— Kommissionens fejl, undladelser og usikkerhed med hensyn til de i beslutningen anførte omstændigheder (jf. dommens præmis 200, 202, 223, 260, 262 og 271)

— den lidet tilfredsstillende måde, hvorpå Kommissionen havde dokumenteret sagens omstændigheder, navnlig det forhold, at den bevidst havde slettet eller udeladt visse afsnit i dokumentbeviserne (jf. dommens præmis 90 og 91).

31 Sagsøgeren har anført, at disse forskellige forhold havde foranlediget den refererende dommer til at gennemføre bevisoptagelse og foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse, hvilket ligeledes havde givet sagsøgerens advokater ekstra arbejde.

32 Sagsøgeren har endelig bemærket, at der stod store summer på spil ved tvistens afgørelse, idet den bøde, sagsøgeren var blevet ikendt, beløb sig til 1 700 000 ECU.

33 I øvrigt har sagsøgeren som forklaring på, at der er anvendt to forskellige advokatfirmaer, et i Rom og et i Bruxelles, anført dels, at sagsøgeren er etableret i Italien, dels, at sagen har krævet anvendelse af et advokatfirma, der har specialiseret sig i fællesskabsret.

34 Kommissionen har for sit vedkommende anført følgende forhold til støtte for sin påstand om, at de af sagsøgeren afholdte udgifter ikke har været nødvendige for sagens behandling:

— Sagsøgeren har benyttet ikke alene fire advokater, men også to særskilte advokatfirmaer, et i Bruxelles og et i Rom, hvilket har medført overlapning og betydelige kommunikationsudgifter.

- Det Forenede Kongerige intervenerede til støtte for sagsøgeren på det punkt, der rejste de vanskeligste retlige spørgsmål, hvilket har sparet sagsøgeren for mange undersøgelser.
- De af den refererende dommer afholdte møder har lettet sagsøgerens senere arbejde betydeligt.
- Den advokat, der har bistået Kommissionen i de tre planglassager, har gjort det for et salær, der for alle tre sager kun udgør en brøkdel af det beløb, der forlanges af sagsøgerens advokat.

35 Kommissionen har konkluderet, at sagsøgeren ikke har fremført noget argument, der retfærdiggør et så betydeligt beløb.

36 Det skal indledningsvis erindres, at »Fællesskabets retsinstanser ikke [er] kompetente til at fastsætte de beløb, som parterne skal udrede i salær til deres egne advokater, hvorimod de kan fastsætte den del af disse beløb, der kan søges erstattet hos den part, som det pålægges at betale sagens omkostninger. Retten skal således ikke tage hensyn til en national tarif for advokaters salærer eller til en eventuel aftale herom mellem den pågældende part og dennes befuldmægtigede eller rådgivere. Da der ikke i fællesskabsretten findes bestemmelser om fastsættelse af salær, er Retten frit stillet ved sin vurdering af de foreliggende oplysninger, idet den dog skal tage hensyn til sagens genstand og karakter, dens betydning efter fællesskabsretten og dens sværhedsgrad, såvel som til den arbejdsbyrde, som de pågældende befuldmægtigede og rådgivere har båret i forbindelse med sagen, samt til parternes økonomiske interesse i sagen (Domstolens kendelse af 26.11.1985, sag 318/82, Leeuwarder Papierwarenfabrik mod Kommissionen, Sml. s. 3727)« (Rettens kendelse af 25.2.1992, forenede sager T-18/89 og T-24/89, Tagaras mod Domstolen, Sml. II, s. 153, præmis 13).

37 Retten fastslår, at sagsøgeren kræver følgende udgifter erstattet ekskl. renter: 147 901 821 LIT for udarbejdelse af stævningen, 112 476 433 LIT for udarbejdelse

af replikken, 28 341 860 LIT for gennemgang af duplikken og ansøgning om tilladelse til at fremlægge visse dokumenter, 147 897 484 LIT for forberedelse af og bistand ved møder arrangeret af den refererende dommer den 29. og 30. maj 1991 samt den 27. juni og 15. juli 1991, hvor sagens akter skulle forberedes med henblik på retsmøderne, og endelig 155 967 491 LIT for retsmøderne og sagens afslutning.

- 38 Det fremgår af sagsøgerens tal, at to forskellige advokatfirmaer har udført arbejde i forbindelse med hver enkelt af disse etaper i sagen, og at de har krævet nogenlunde det samme beløb i salær.
- 39 Det fremgår imidlertid af Domstolens praksis, at man principielt kun kan betragte salæret til én advokat som »nødvendige udgifter« i henhold til artikel 73, litra b), i Domstolens procesreglement, som har samme indhold som artikel 91, stk. b), i Retten's procesreglement (kendelse af 30.9.1964, forenede sager 20/63 og 21/63, Maudet mod Kommissionen, af 16.5.1966, forenede sager 106/63 og 107/63, Töpfer og Getreide-Import mod Kommissionen, og af 5.7.1976, sag 73/74, Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique m.fl. mod Kommissionen, ikke trykt i Samlingen).
- 40 Selv om tvistens karakter i denne sag retfærdiggjorde anvendelse af mere end én advokat, er det ikke påvist, at det har været nødvendigt med fire advokater og disses medarbejdere fordelt på to kontorer, som er etableret i Bruxelles, Edinburgh og Rom, hvilket uundgåeligt har medført en forøgelse af salærerne og omkostningerne.
- 41 Retten finder derfor, at de udgifter, som sagsøgeren kræver erstattet, i princippet bør nedsættes, hvorefter beløbets berettigelse må efterprøves på grundlag af de i præmis 36 anførte kriterier.

- 42 For så vidt angår sagens betydning efter fællesskabsretten bemærkes, at spørgsmålet om misbrug af en kollektiv dominerende stilling er nyt og derfor har krævet omfattende undersøgelser.
- 43 For så vidt angår sagens sværhedsgrad og den arbejdsbyrde, som sagsøgerens advokater har båret i forbindelse med sagen, understreges, at omstændighedernes udviklede karakter og den manglende orden og klarhed i Kommissionens akter har medført et vanskeligt og omfattende arbejde for sagsøgerens advokater, som har måttet deltage i et møde afholdt af den refererende dommer for at få klarhed over situationen.
- 44 Endelig bemærkes med hensyn til parternes økonomiske interesse i sagen, at den bøde, der var pålagt sagsøgeren (1 700 000 ECU), var betragtelig.
- 45 Af disse tre årsager berettiger denne sag høje salærer, som det påhviler Retten at vurdere.
- 46 I betragtning af det ovenfor anførte bør de samlede sagsomkostninger, som sagsøgte skal erstatte sagsøgeren, fastsættes til 300 000 000 LIT.
- 47 Da Retten ved fastsættelsen af de sagsomkostninger, der kan kræves erstattet, har taget hensyn til samtlige sagens omstændigheder frem til det tidspunkt, hvor kendelsen afsiges, skal der ikke træffes særskilt afgørelse om de omkostninger, parterne har afholdt i forbindelse med nærværende sag.

Af disse grunde

bestemmer

RETTEEN (Første Afdeling)

De samlede udgifter, som sagsøgte skal erstatte sagsøgeren, fastsættes til 300 000 000 LIT.

Således bestemt i Luxembourg den 9. juni 1993.

H. Jung
Justitssekretær

H. Kirschner
Afdelingsformand